

Megyei utazások

A kopáncsi tanyamúzeum

Mire jó nekünk egy tanyamúzeum? Annyi a tanyánk, akár mennyit hadakoztak ellene, maradt. Megfontolt jóslások szerint az új évezredig biztosan kitart. Talán azért kell, mert régi? A nagy víz utáni Szegei házai egy-két évvel idősebbek, mégsem mutogatjuk őket kívül-belül. Ha legalább Árpád-kori lenne! Vagy középkori. Örülnek a régészek, ha a nyomát föllelhetik a régieknek, mert a sár romlandó, házak pedig leginkább sárból, vagy vályogból épültek a mi vidékünkön. Más lenne, mint a többi? Múzeológusok az általánost szeretik bemutatni. Se nem régi — csak a maga mércéjével mérve az —, se nem különleges, mit nézzünk tehát rajta?

Megkérdeztem Olasz Bálintot, a kopáncsi kis múzeum szomszédját, neki mire jó. Azt mondja, de jó lett volna tavaly. Annyi tőkertem, annyit egyszerre még nem látott, de nem tudott mit kezdeni vele. Ha tudta volna, hogy itt kemence van, de jó tüköket süthetett volna! Biztatjuk, ebben aztán jól megszűnne, ősszel hozhatja. Bálint bácsi nagyot legyint, mert a világ nem kedvez a szegény embernek: tavaly tők volt, kemence meg nem — idén kemence van, tők viszont nincsen, mert ki az a vezett bolond, aki még egyszer vet, ha a tavalyit se tudta megsütni. Neki tehát ez a tanyamúzeum, ahogy van, nem sokat ér. Szemre jó is, szép is, de nem haszonra való. Kemence, tők nélkül?

Udvara is, belseje is olyan, mintha csak boltba ugrott volna át a gazdája. Bent az asztalon virág, az ereszét alja frissen mázolv. Jó lenne benézni, de csak délután van nyitva. Keressük meg Jucikát — Bálint Lászlónét! Atugrott a boltba. Most hozták a gázt, palackot cserél. Megszólítjuk, kis türelmet kér, még kenyeret vesz, aztán jön. A ház előtt sóprút kap a kezébe, szétcsapja előttünk a hulló epret, és meintegetőzik, mintha övék lenne. Ugrik a szobába — igazából annak a neve a ház —, a tegnapi virágot kicseréli, mire mi beérünk. Vendég jött a tanyába, kispárnát tesz a székre, és fogja a légykapót, hátha szükség lesz rá. Miért szorgoskodik, ha a tanya álmai?

— De a mienk volt! Ezt a fontos gyerekszékét is atyánk csináltatta. (Az atyánk nagyapát jelent.)

Kis történetet hallunk az ösökről, akik tíz körömmel kapaszkodtak a föld után. Ásták volna *duda* alá a földet — csatornacsínálók *duda* helyett idétlen átereszt mondanak most —, de pörölt az öreg: az én földemet ha kiássátok, az én földemre dobjátok, ne a túlsó partra! Aztán megtudjuk, hogy az

a gödör, ami az úton van, és megáll benne a víz, az *kótyván*, ez a gödör pedig itt a kút mellett, amiből a ház földjét kivették, csak közönséges gödör. Megkontrázzuk ugyan, hogy nem közönséges, sőt fizikai lehetetlenség, mert a kútban magasabban áll a víz, mint a kacsautatóban. Ki tudná, miért?

Jucikához hasonló múzeumot egyébként csak parasztmúzeumban találni: nemcsak őriznek, hanem vendéget fogadnak, és mindenről a lehető leghitelesebb tudják mondani. Itt van ez a kis kölyökszélmalom a telek szélén: daráló volt. Aki nézi, első szóra azt mondja, maga a primitíviség. Második szava: tökéletes. Végtelenül egyszerű és végtelenül tökéletes. De Kopáncson nem volt ilyen, a mártélyi útról hozták át. Csüngős lámpa se volt, csak *talpas*, meg *akasztós*, és tizenegyes *tatar* égett benne. Fölöttött benem, hogy vitát olvastam valahol a tatarról, de az nem lámpában égett, hanem a mécses mondták annak. Dehogymondták — legyint Jucika. A mécses az mécses, de leginkább *pilács*. Beleöntötték az olajat, belelógott a tatar, meggyújtották — nahát ez volt a tatar. A lányező tatar pedig ugyanaz, de annyi olajat tettek csak a pilácsba, hogy a legény rögtön tudta, meddig maradhat. Amikor már nem az olaj, hanem a tatar égett, vehette a kalapját, mert holnap is nap lesz.

Mire jó Bálint Lászlónénak a múzeum? Kicsi mellékkereset, meg az a tudat, hogy nem adták idegen kézre a családi hajlékot. Ha az *atyának* azt mondták volna, unokája gázpalackot cipelt, hogy főzni tudjon, nagyot nézett volna. Olasz bácsi a ganévetőnél még sokat időzik, és azt mondja, az árvaganét is összeszedték. Annak a tűzén lehetett jól kisütni a zsírt,

meg mezőn megsütni a kukoricát: betakarták a jó parázsba, ej de szépen megsült! A tanyai gázpalack meg a ganévető? — Régen nem olyan már a tanya, mint amilyen volt. Kérdés-felelet játék Jucikával: mit tartana meg magának a múzeumból?

— A banyakemencét?
— Azt azért nem.
— A csüngős lámpát?
— Az jöhetne, mert olyan nekünk nem volt.
— A két ágyat?
— Dehogy kéne!
— A priccs?
— Legföljebb a kanapé, más néven a pad.
— Sublót?
— Jöhetne, mert mostanában azt is keresik. Meg a fazékálló is a cserépkantákkal. A tükör is, meg a körtés óra, és ez a kis búzaborona.
— Kis múzeumot csinálna otthon.
— Nem használni, csak nézni. Annyit járok ide, elkezdem becsülni, amit látok. Nem maradt a családi házból nekem más, csak egy szép tányér, de az is tévedésből. Fönn volt a padlason, abba csöpögött nyáron a szalonna. Piszkos volt, avas volt, nem kellett a múzeumnak. Belenyúlók, látom, hogy virágos. Csak észre ne vegyék, hogy szép! Vittem haza.

A szín alatt Olasz Bálint az idegenvezetőnk. Vállalná a kettős ekét?

— Csak minél messzibbről nézni: jaj, de szépen megy!
— Hát a tekerős rostát?
— Mi még nyomtattunk. Beállítottuk a rostát a garmada mellé, és tekerjük. De ennek a rostának nincs rostája, pedig tizenkettőnek kellene lenni.

Az ekehez vissza kell lépünk, mert finesztes találmány van rajta, a *hányó*. A kukoricát is, napraforgót is, meg a tökmagot is elvetette „eke után”. Finom kis szerkezet is van, a NIBEX-vetőgép őse is lehetne, fából kifaragva: kerti magvakat vetettek vele. *Jankó* is itt van, a faragószék, az akasztós má-

zsa is, amilyen a sógor a birkát is megmérte, a *kendertölő*, a vajhát kendergyár valhatja házilagos ősenek; itt van a *bolondkocsi* az *inasokkal* — *főlinasolták* a kisebb kazlat vagy nagyobb boglyát, alászállították a bolondkocsit, és húzták —, van itt *szalmarúzó* *vella* meg *kazalrakó* *javella* abból az időből, amikor még tizenegy ember adogatta egymásnak kézről kézbe, létrán fölfelé a szalmát. Olasz Bálint szerint mindennek megvan itt az őse, semmi se változott, csak egy kicsit más lett. De semmit nem vállalna belőle. Az akkori idők legpatentabb szecskavágója is azt mondja, embernizűző volt az, és de sok kezét bekapott!

Tanyánk tehát van, minek akkor tanyamúzeum?

— Mert ilyen tanyát maga már sehol nem talál.

Autósok, ha látják is a táblát a főútvonalon, elkerülik. Nincs ráírva, hogy itt van mindjárt, közel az úthoz. És betonos járda visz hozzá, nehogy kótyvánba lépjen valaki.

HORVÁTH DEZSŐ

Takáts Gyula

Csak azt látom

Ki jár a nádas folyosóján?
Ki fürdik csendes öblibe?
Csak azt látom, remeg a nád
és csattog hinaras vize...

Csak jár a nád... Remeg... Leszem
rezket a folyosó s a varsák,
mint eltűnt vén halászok
arcuk lent is iszapra hajtlak.

Hallgatják, mérik, hol lakik?
Ki jár a nádas folyosóján
s hiába vár fölöttük a ladik
s tornyok titkán a néma gólyák.

A diszkó körül

Hivatalosan sokáig nem vettek tudomást a diszkó létezéséről. A „zenei lemez-műsoros előadások” — ahogyan a jog nyelvén lefordították a közismert és sok nyelvi vitát is kiváltó idegen szót — egyre népszerűbbek lettek. Kialakították a maguk működési formáit, szervezési módját, lemezbemutatói forrásait, egész üzletmenetét. Hozzájuk pártolt a táncos szórakozóhelyek fiatal közönsége.

Egyfelől jogos és tömeges igényt elégített ki a diszkó, másfelől azonban ellenőrzés, a műsorok színvonalának értékelése híján légüres térben mozogtak a diszkósok. Lehetőséget adott ez nyeresz kedésre, haszonszerzésre csakúgy, mint alacsony színvonalú, primitív műsorok „elsütésére”. Előfordult, hogy — főleg falusi kultúrotthonokban —, ezerötszáz — kétezer forintot is fölvettek egy esti szereplésért.

A sajtó is negatívumok kapcsán figyelt föl a diszkóra. A diszkó kizárja a tartalmas szórakozás lehetőségét, az erősítőberendezések lármája elnyomja a beszélgetést, az itt létrejövő kapcsolatok kommunikáció híján felszínesek maradnak, a fiúk, lányok nem ismerik meg egymást, ezt rótták föl a lapok. A kapcsolatok felszínesedésének a diszkó és az iránta megnyilvánuló érdeklődés nem oka, hanem maga is egyik tünete.

A színvonalasabb műsort adó diszkósoknak és a közönség igényesebb részének egyaránt érdekévé vált, hogy legyen rend a diszkófronton: pénzügyi, foglalkoztatási kérdésekben is, a produkciók minőségében is.

1974-ben foglalkozott először jogszabály a lemezbemutatók tevékenységével. Idén januárban, majd júniusban újabb rendelkezések láttak napvilágot. Lényegük a következőkben foglalható össze: a lemezbemutatókra (ez a hivatalos elnevezése a foglalkozásnak) a szórakoztató zenészek munkajogi jogszabályai érvényesek. Teljesítményük alapján személyi kategóriákba kell sorolni őket, bérézésük ennek megfelelően alakul.

Három riportalanyunk a diszkókérdéssel három különböző nézőpontból foglalkozik.

— Mekkora helyet foglal el a JATE-klub költségvetésében a diszkóbevitel — kérdeztük Goldschmied Józseftől, a klub vezetőjétől.

— Körülbelül a bevétel fele származik diszkóbőlépőkből. Tanítási időben zártkörűek a rendezvényeink. Idén nyáron először van a hét két-három napján, sőt éjszaka is diszkó a klubban. Nemcsak a bevételért csináljuk. Szegeden kevés az olyan olcsó, fiatalok számára is megfizethető szórakozóhely, ahol kulturáltan tölthetik az estéiket. Nálunk a diszkó mellett büfé, újságok, színes tévé várják a vendégeket. Gyakran vetítünk rajzfilmet, humoristák, folkegyüttesek adnak műsort.

— Milyen szervezési problémákat jelent a diszkó a klubvezetőségnek?

— Tulajdonképpen nem sokat. Adminisztrációs kérdéseket, rendezési, sörárusítási engedély megszerzését. Allandó, megbízható munkát végző diszkósok dolgoznak nekünk, bár naponta beállítanak idegenek is, hogy csinálnának műsort. Ezenkívül a rendfenntartás, takarítás meg szervezése a feladatunk.

— Nehéz rendet tartani a diszkón?

— Nem. Hét-nyolc fős rendezőgárdánk van, hatvan-hatvan forint tiszteletdíjért segítkeznek. Inkább a takarítónőknek van nehéz dolguk, néha rettenetesen néz ki diszkó után a klub.

— Milyen szempontok alapján választják ki azokat a lemezbemutatókat, akiket alkalmazzuk?

— Olvankokat választottunk, akik jól csinálják.

— Hogyan honorálják őket?

— Négy-öt száz forintot kapnak egy estére.

— Nem sok ez egy kicsit?

Svéd Attila, a JATE-klub egyik diszkósa, foglalkozása szerint orvostanhallgató válaszol:

— Két-három forint a tiszteletdíj lemezbemutatóra, nyolcvan forint szállítókra, kétszáz forint számolható el alkalmanként. A felszerelés javítási költségeire havi kétszáz forintot kérhetünk. Az Országos Szórakoztatózenei Köz-

pontnak viszont minden műsor után tíz százalék közvetítési díjat fizetünk. Tőlük kaptunk ideiglenes működési engedélyt. Később vizsgát kell majd tenni, ez alapján állapítják meg a személyi kategóriákat.

— Hogyan lesz valakiből diszkós?

— Mindenekelőtt pénz kell az induláshoz. Olyan szerelést vásárol a kezdő, amit itthon is megkaphat.

— Hogyan szerzik be a lemezeket?

— Ehhez külföldi ismerősök kellenek. Mi például folyóirat alapján rendelünk. Vannak nyugaton poplapok, amelyek lemezeladási listát közölnek. Mire megérkezik a küldemény, akkor általában felkapják ezeket a számokat az európai rádióállomások is. Kockázat is van, nem mindenből lesz sláger, amit a lista alapján megvásárolunk, kifizetjük rá a vámot...

— Meddig „él” egy szám, mennyi idő alatt avul el egy felvétel?

— Ez a felvételtől is függ. Három hónapnál tovább ritkán játszunk egy számot. Amikor megérkezik egy lemez, átvesszük magnóra, a lemezt pedig elteszük magunknak, vagy eladjuk. Persze, nem Szegeden, itt a konkurenciát erősítene. A diszkózában az egyik legényesebb, hogy folyton új számokat játszunk, lehetőleg újabbat, mint a másik diszkós.

— Mi a véleményed a diszkózást szabályozó rendeletről?

— Emelt valamit a színvonalon. Minimális nyelvismeretet megkövetelnek majd, a pénzügyi részt ellenőrzik a diszkózásnak. Az viszont színvonalcsökkenést jelentene, ha csak húsz évnél idősebb, vagy csak a Szerzői Jogvédő Hivatal által engedélyezett lemezeket játszhatnánk. Ezt nem veszik túl komolyan, nehéz is lenne ellenőrizni.

— Ki tudja objektíven értékelni a diszkósok produkcióját?

— Mindaddig egyedül a közönség értékelt. Ha eljöttek, ha jó volt a hangulat, ez volt az elismerés. A közönség viszont gyakran csak slágereket követel. Igényesebb zenei irányzatához tartozó lemezt sokszor óvatosan, megfelelő hangulatot kivárva lehet feltenni. Nem lehet független a diszkós a közönség igényétől, de bizonyos határok közt zenei ízlésművelésre is lehetősége van.

Juhász Pál, a Szeged városi tanács vb művelődésügyi osztályának főelőadója:

— Mi alapján állítanak ki egy-egy disc-jockey-engedélyt?

— A diszkósok az OSZK ideiglenes működési engedélyével dolgoznak. Ilyen működési engedélyt jelenleg mindenki kap, aki kéri. Véleményem szerint a kulturális miniszteri rendelet hibája, hogy mindjárt a megjelenésekor érvénybe lépett. Az Országos Szórakoztatózenei Központ még ezután dolgozza ki a vizsgatematikát.

— Miből áll ez majd?

— Ezt az OSZK dönti el. Feltehetőleg az alapvető zenei ismeretek és beszédkultúra szükséges lesz hozzá.

— Ki és hogyan ellenőrzi a diszkósok tevékenységét?

— Műsorpolitikai szempontból a működési engedélyt kiadó szerv, vagyis az OSZK. A lemezelvasók nem élő zenét csinálnak, különösebb szakmai ellenőrzésre nincs szükség. Ellenőrzi őket a Szerzői Jogvédő Hivatal illetékes megbízottja, hogy kiszűrjék a nemzetközi szerzői jog megkerülésével, magyarul a kalózkidás-ban forgalomba hozott lemezeket. Rendezési engedélyt pedig a művelődésügyi szakigazgatási szerv adhat ki.

A diszkó most alakítja és alakítjuk ki működési mechanizmusát. A legfontosabb, hogy valóban csak közönség elé engedhető emberek kapjanak lehetőséget a diszkózásra. A diszkóműsorok színvonalát, a szórakoztatásban betöltött szerepét a vizsgatematikát kidolgozó, a szintet megállapító hatóságilag függ — fejezte be Juhász Pál.

A diszkó maga annyit tesz hozzá, hogy a magyar fiatalok döntő többsége rendszeres diszkolátogató, valóban nem mind-egy, ki, mit milyen színvonalon kínál nekik.

TANÁCS ISTVÁN